Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXVI. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 8, 1879. CHICAGO 23, ILL., PETEK, 26. MAJA (MAY 26), 1944 Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 104

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Zavezniki združili fronti v Italiji

Nemška agentura DNB priznala umik nacijskih čet iz krajev obrežnega ozemlja med Anzijem in glavno fronto v južni Italiji. Ameriške kolone okupirale Terracino, prodrle dvajset milj daleč in presekale apijsko cesto. Čete osme britske armade prebile nemško linijo ob reki Moletti.—Zavezniško poveljstvo zagnalo šest letalskih armad v napade na nemška mesta in nacijska oporišča.—Kitajci reokupirali več mest v provinci Honan

Neapel, Italija, 25. maja.—Peta zavezniška armada je spojila svoji dve fronti med Anzijem in Terracino danes in s tem omogočila skupno prodiranje oboroženim silam proti Rimu. Spojitev je bila izvršena po bliskovitem pohodu in zdrobitvi nemške obrambne črte. Glavni zavezniški stan poroča, da nemške divizije drve iz severne Italije v južno Italijo. Sovražna sila je dobila strahovite udarce v zavezniški ofenzivi, ki se je pričela pred dvema tednoma. Število nemških vojakov, katere so zavezniki ujeli, je narastlo na 10,000. Nemške čete, ki so držale Terracino, beže proti severu.

London, 25. maja.—Uradna nemška časniška agentura DNB je danes naznanila umik nacijskih čet iz vseh krajev obrežnega ozemlja med Anzijem pod Rimom in glavno fronto v južni Italiji.

Neapel, Italija, 25. maja.—Ameriške kolone so okupirale Terracino, pristaniščno mesto in nemško vojaško trdnjavo, prodrle dvajset milj daleč in presekale apijsko cesto, ki vodi v Rim. Prve kolone so dospele to točke, ki je oddaljena samo 20 milj od Rima.

Apijska cesta je bila pretrgana na severni in južni strani Cisterne. Ameriške čete, podprte s tanki, so udrle v Terracino po ljuti bitki z Nemci. Ameriške vojaške straže so udrle v mesto zadnjo nedeljo, a so se morale umakniti.

Drugi oddelki ameriške armade prodirajo proti San Feliceju in skozi hribe na severni strani Terracina. Odpor sovražnika se krha pod udarci.

Kanadske čete so bile zagnane v akcijo kot separatna sila osme britske armade. S podporo oklopnih kolon so zdrobile Hitlerjevo linijo v sredini in prodrle na drugo stran Pontecorva. Nacijske divizije med tem mestom in Aquinom so v pasti, iz katere se najbrže ne bodo izmotale.

Ameriške oklopne kolone rušijo nemške utrdbe na obeh straneh Cisterne. Poročilo, objavljeno danes zjutraj, trdi, da se prodiranje nadaljuje. Divizije nemške armade, katere poveljnik je feldmaršal Albert Kesselring, so že delno obkrožene na ozemlju med Terracino in Cisterno. Edina pot za umik jim je odprta v smeri Casiline, toda izgleda, da jo bodo zavezniške čete zaprle.

Operacije zavezniške oborožene sile na kopnem podpirajo bojna letala z bombardiranjem nemških pozicij in vojaških koncentracij. Na konvoje nemških motornih vozil so padale bombe, ki so razbile več sto vozil.

Uradni komunike pravi, da so francoske čete okupirale Pico, strategično točko, pet milj zapadno od Pontecorva, in navezale stike z ameriškimi oklopnimi kolonami na severni strani Casilina. Izgleda, da bodo kmalu presekale nemške komunikacijske zveze z Rimom.

Čete osme britske armade so prebile nemško linijo ob reki Moletti v bližini Littorije. To mesto je še v rokah sovražnika, a je tarča zavezniškega topniškega bombardiranja. Izpraznitev civilistov je bila odrejena pred pričetkom bombardiranja.

London, 25. maja.—Vrhovno zavezniško poveljstvo je zagnalo šest separatnih letalskih armad v napade na Hitlerjevo "evropsko trdnjavo". Čez 7600 bojnih letal in bombnikov je metalo bombe na nemška mesta in industrijska središča ter nacijska oporišča v okupiranih državah.

Bombe so padale na Berlin, Pariz, Dunaj in druga mesta. Nacijska oporišča v Franciji, Belgiji, Holandiji, Avstriji in Jugoslaviji so bila tarča bombardiranja iz zraka. Sodi se, da so zavezniški letalci vrgli čez 7000 bomb na nacijska oporišča. V spopadih v zraku so sestrelili 72 nemških bojnih letal.

Zavezniške bombe so padale tudi na Dunajsko Novo mesto, vojaško letališče pri Munchendorfu, južno od Dunaja, letalske tovarne pri Atzgersdorfu in vojaške naprave pri Gradcu.

Pearl Harbor, Havaji, 25. maja.—Ameriški letalci so izvršili nove napade na japonske baze na Paramuširu in Šumumušu v Kurilski otoški grupi in na otoku Ponapu, poroča poveljstvo ameriške bojne mornarice. Bombe so porušile več objektov in zanetile požare.

Čungking, Kitajska, 25. maja.—Kitajske čete so izvršile več uspešnih protinapadov na japonske pozicije in reokupirale nadaljnja mesta v provinci Honan, se glasi uradno poročilo.

Čez dva tisoč Japoncev je padlo v bitki s Kitajci pri Jenčingu, nadaljnjih 700 pa v bitki pri Lohu. Jenčing leži v bližini proge železnice Peiping-Hankov.

Kaos v francoski transportaciji

Zavezniški bombni napadi učinkoviti

London, 25. maja.—Robert de Beauplan, radijski komentator, je na pariški radiopostaji pod kontrolo nacijev dejal, da je francoski železniški sistem v kaosu kot rezultat zavezniške letalske ofenzive.

"Zavezniki so v bombnih napadih razdejali železniške proge in postaje ter razbili veliko število lokomotiv," je dejal. "Saboterji so vrgli iz reda ves hidroelektrični sistem v Franciji . . . Mesta so opustošena in nastalo je akutno pomanjkanje živil, zlasti v Parizu . . . Nihče ne more potovati in uveljavljene so bile nove restrikcije v uporabljanju elektrike . . . Francozi dolže Nemce za mizerijo, ki je zadela deželo."

Londonski krogi vidijo v radijski oddaji nemško potezo, s katero hočejo premotiti zaveznike. Očitno je, da Beauplan ne bi v svojem govoru podal tako črne slike o situaciji v Franciji brez dovoljenja nacijskih avtoritet. Podana je bila ob peti obletnici formiranja osišče vojaške zveze. Ob tej priliki je Hitler poslal poslanico Mussoliniju, v kateri pravi:

"Izraziti hočem neomajano vero v zmago osišča v tej vojni kljub vsem potežkočam, ki so nastale. Prepričan sem, da bomo izšli kot zmagovalci iz sedanje borbe."

Nemci pognani z utrjenih pozicij

Maršal Tito naznanil nove zmage

London, 25. maja.—Glavni stan maršala Tita, poveljnika jugoslovanske osvobodilne armade, poroča, da so partizani pognali Nemce z utrjenih pozicij pri Žužemberku v Sloveniji in da napredujejo v Sandžaku in Srbiji.

Partizanske enote so v ofenzivi na skoro vseh frontah. Čez 500 Nemcev je padlo v bitkah s partizani. Poročilo pravi, da so partizani razbili tudi enajst nemških vojaških vlakov.

Na Hrvaškem, kjer so Nemci v ofenzivi, so partizani izvršili več protinapadov in odbili naskoke na svoje pozicije.

Avery je zahteval vojaške čete

Izjava federalnega justičnega tajnika

Washington, D. C., 25. maja.—Sewell L. Avery, načelnik odbora direktorjev Montgomery Ward & Co., je dobil, kar je zahteval, ko so ga vojaki odnesli iz njegovega urada v Chicagu. To dejstvo je razkril federalni justični tajnik Francis Biddle na zaslišanju pred kongresnim odsekom, ki vodi preiskavo glede legalnosti zasege lastnine kompanije po federalni vladi. Načelnik odseka je kongresnik Ramspeck, demokrat iz Georgije.

"Zahtevam silo!" je dejal Avery, ko ga je Wayne C. Taylor, pomožni trgovinski tajnik, pozval, naj zapusti urad. Te besede Averyja je citiral Biddle pri zaslišanju pred odsekom.

"Avery ni hotel priznati oblasti predsednika Roosevelta glede zasege lastnine Montgomery Ward & Co. v Chicagu," je rekel Biddle. "Kar je Avery iskal, je dobil. On je zavzel nasprotno stališče kot pa so ga uradniki in direktorji drugih kompanij in korporacij, katerih tovarne je zasegla federalna vlada. V enem oziru sta Avery in John L. Lewis enaka z razliko, da se Lewis ni upiral zasegi premogovnikov, ki je rezultirala v končanju rudarske stavke."

Biddle je dejal, da je Roosevelt odredil zasego lastnine Montgomery Ward & Co. na podlagi provizij Connally-Smithovega zakona, ki mu daje to oblast. Odredba je bila izdana, ker se je Avery uprl odloku vojnega delavskega odbora, da mora skleniti pogodbo z unijo United Retail, Wholesale & Department Store Employees. Ta unija je preklicala stavko po izdanju odredbe, ki bi se bila, ako ne bi bil Roosevelt posegel v konflikt, morda razširila na druga podjetja kompanije.

Justični tajnik je dalje rekel, da je Averyjeva kompanija odslovila 400 do 500 delavcev od decembra preteklega leta do aprila tega leta v pričakovanju, da bo s tem vplivala na izid volitev glede reprezentacije delavcev pri kolektivnih pogajanjih. Pri volitvah, katere je odredil in nadziral federalni delavski odbor, je unija zmagala kljub mahinacijam kompanije.

Sodišče podprlo oblast uprave cen

Washington, D. C., 25. maja.—Federalno vrhovno sodišče je z osmimi proti enemu glasu podprlo oblast urada administracije cen glede odtegnitve blaga, ki se deli v odmerkih, onim, ki kršijo regulacije. Proti je glasoval samo sodnik Roberts, ki pa ni pojasnil vzroka. Urad administracije cen lahko ustavi dostavljenje blaga posameznikom in firmam, ki so spoznane za krive kršenja regulacij.

VELIKI USPEHI AMERIŠKE LETALSKE SILE

Američani sestrelili 20,174 sovražnih letal

KOOPERACIJA Z RUSKIMI LETALCI

Washington, D. C., 25. maja.—General H. Arnold, vrhovni poveljnik ameriške letalske sile, je dejal, da so bombni napadi na nemške letalske tovarne rezultirali v padcu produkcije za 75 odstotkov in razdejali komunikacijske zveze, zaeno pa je priznal, da ne ve, ali bo bombardiranje nemških mest in industrijskih središč vrglo Nemčijo iz vojne ali zlomilo bojno razpoloženje ljudstva.

"Mi ne vemo, kaj vse lahko stori letalska sila, kakršna je naša, ker ne more nihče zagnati take sile proti nam," je rekel general na sestanku s časnikarji. "Mislili smo, da smo zadajali težke udarce sovražniku v preteklem letu, toda ti se ne morejo primerjati udarcem, ki jih dobiva v zadnjih mesecih. Naši letalci lahko dosežejo vse kraje Nemčije in vsi so izpostavljeni napadom iz zraka."

Arnold je razkril, da so ameriški letalci od 7. decembra 1941 do 15. maja t. l. v operacijah proti sovražnikom na vseh frontah sestrelili in uničili 20,174 sovražnih letal in poškodovali čez sedem tisoč. Ameriške izgube v tem času so znašale 6237 letal. Glavni namen bombnih napadov na Nemčijo je uničenje nemške letalske sile, letalskih tovarn, letališč, paraliziranje industrij in ekonomskega sistema.

"V prvih bombnih napadih na Nemčijo je bil odpor močan," je rekel. "Nemci so zagnali 400 in več letal v spopade. Nemške izgube so bile ogromne, kajti zdaj le redkokdaj pošljejo 200 letal proti našim."

General je na sestanku s časnikarji razkril kooperacijo med ameriškimi in ruskimi letalci, ni pa hotel razkriti podrobnosti. Dejal je le, da so ameriški letalci raztegnili operacije proti vzhodu, ko so ruske armade začele prodirati proti zapadu. Letalski sili Amerike in Rusije sta se že večkrat strnili v operacijah proti sovražniku.

Stavka strojnikov v Aurori končana

Aurora, Ill., 25. maja.—Stavka strojnikov proti Western Road Machinery Co. je bila končana po dosegi sporazuma. Lee Fitzpatrick, poslovni agent mednarodne unije strojnikov, včlanjene v Ameriški delavski federaciji, je dejal, da sporazum določa izravnavo nastalih sporov na podlagi provizij pogodbe med kompanijo in petimi unijami ADF.

Petnajst uradnikov avtne unije odstavljenih

Detroit, Mich., 25. maja.—Eksekutiva unije združenih avtnih delavcev je odstavila petnajst uradnikov krajevne unije zaradi kršenja protistavkovne obljube. Uradniki so bili obdolženi odgovornosti za stavko v sedmih tovarnah Chrysler Motor Corp. Ta je bila preklicana zadnji torek.

Člani nemškega konzulata zapuste Tangier

London, 25. maja.—Španske avtoritete so odredile zatvoritev nemškega konzulata v Tangierju. To dejstvo je razkril zunanji minister Anthony Eden v parlamentu. Devet članov konzulata bo danes zapustilo Tangier, ostali pa jim bodo sledili.

Domače vesti

Obiski

Chicago.—Gl. urad SNPJ in uredništvo Prosvete je 24. t. m. obiskal Louis Barborich, zastopnik Prosvete, Milwaukee, Wis.

Se vrnil z bojišča

New York.—Te dni se je z evropskega bojišča vrnil na svoj dom v North Bergenu, N. J., saržent Frank Terček. V Italiji je bil nad 13 mesecev kot topničar v repu bombnika. Udeležil se je čez 50 poletov, nakar je dobil mesec dopusta. Poleg drugih priznanj je dobil tri zvezde, kar pomeni, da je bil v treh večjih bitkah v zraku. Frank je večkrat preletel Jugoslavijo in se udeležil napada na Steyer in Dunajsko Novo mesto v Avstriji, Celovec, Sofijo, Belgrad in Plešto. Ko so se on in drugi letalci vračali v svoje baze po napadu na Plešto, so dobili poročilo, da bodo v Sloveniji zadeli na sovražna letala in res so imeli z njimi bitko blizu Ljubljane. Njegov najmlajši brat Eddy je tudi odšel v armado in se vežba za letalca na Kessler Fieldu, Miss.

Nov grob v Madisonu, Ill.

Madison, Ill.—Umrl je Matt Ropac, star 57 let in član društva 250 SNPJ. Imel je dve operaciji, zadnjo v novembru preteklega leta. Zapušča ženo, štiri sinove in eno hčer.

Smrt mlade članice

Presto, Pa.—Dne 22. t. m. je po kratki bolezni umrla Helen Petrovčič, članica mladinskega oddelka društva 166 SNPJ in hčerka predsednika tega društva Antona Petrovčiča. Stara je bila 13 let in podlegla je turu na možganih. Bila je dopisovalka Mladinskega lista. Zapušča starše, dva brata in več sorodnikov.

Washington molči o kupčiji z Rusijo

Govorice o izročitvi bojnih ladij

Washington, D. C., 25. maja.—Bela hiša in vojni department molčita glede poročil, da je Rusija dobila ameriške bojne ladje in parnike. Zadeva je vojaška tajnost, kar pa potrjuje domnevo, da je bila zadevna kupčija sklenjena.

Predsednik Roosevelt je pred več meseci na konferenci s časnikarji naznanil, da sta Amerika in Velika Britanija pristali na to, da Rusija dobi eno tretjino bojnih ladij italijanske mornarice, ki je prišla pod njuno kontrolo po kapitulaciji Italije. Mnenje prevladuje, da poročila, da je Rusija dobila nekaj bojnih ladij, niso brez podlage.

Mornarični tajnik Forrestall je izjavil, "da vojaški razlogi prepovedujejo objavo detajliranih informacij."

Stephen T. Early, Rooseveltov tajnik, je okrcal senatorja Bridgesa, republikanca iz New Hampshira, ki je v svojem govoru v senatu omenil poročila o sklenitvi kupčije z Rusijo, da slednja dobi bojne ladje. Kongresnik Hoffman, republikanec iz Michigana, je tudi rekel, da je Rusija dobila ali pa bo dobila ameriške bojne ladje in parnike.

Nemške čete prihajajo v Bolgarijo

London, 25. maja.—Poročila iz Berna, Švica, in Stockholma, Švedska, omenjajo prihajanje nemških čet v Bolgarijo in da so naciji zaprli mejo med Bolgarijo in Turčijo. General Maximilian von Weichs, vrhovni poveljnik nemške oborožene sile na Balkanu, je ustanovil svoj glavni stan v Burgesu, pristaniščnem mestu ob Črnem morju. Vest iz Berna trdi, da je Hitler pozval Bogdana Filova, predsednika bolgarske vlade, na konferenco v Berchtesgaden. Filov je že zapustil Sofijo.

Churchill se izrekel za ustanovitev svetovne lige

Načela Atlantskega čarterja ne veljajo za Nemčijo

ANGLIJA PODPIRA MARŠALA TITA

London, 25. maja.—Premier Winston Churchill je v svojem 85 minut trajajočem govoru v parlamentu, prvem po treh mesecih, o zunanji politiki naglasil, da je za ustanovitev svetovne organizacije treh zmagovitih velesil—Velike Britanije, Amerike in sovjetske Rusije—s svetovno skupščino manjših držav, ki pa mora razpolagati z mogočno oboroženo silo, da bo lahko vzdrževala in ščitila mir v povojni dobi in preprečila agresije v bodočnosti.

Premier je orisal svetovno situacijo na predvečer zavezniške invazije Hitlerjeve "evropske trdnjave", dasi ni omenil, kdaj bo sunek izvršen. Poudaril je, da deklaracija glede brezpogojne kapitulacije Nemčije in Japonske še drži in da ne bo nobenega barantanja z Nemci in Japonci glede sklenitve miru.

"Načela Atlantskega čarterja ne veljajo za Nemčijo," je dejal. "Borba se bo nadaljevala, dokler Nemčija ne kapitulira. Nacizem mora biti uničen, da ne bo nikdar več ogražal miru. Zločinci, ki so skušali podjarmiti najprej Evropo in potem ves svet, bodo dobili zasluženo kazen. Nemčija ne more pričakovati nobene garancije od zaveznikov, da ne bo teritorijalnih sprememb. Naš namen je ustanovitev svetovnega reda in organizacije, ki bo skrbela za preprečenje vojn v bodočnosti. Ta mora razpolagati z oboroženo silo, da bo lahko krotila agresorje."

Churchill je dalje rekel, da je Turčija zapravila pravico do predstavništva na mirovni konferenci, ker je zavrnila povabilo, naj se pridruži zaveznikom v vojni proti Nemčiji. Velika Britanija in Amerika sta ji dostavili orožje v vrednosti čez $80,000,000 v preteklem letu v upanju, da se bo pridružila zaveznikom. Ker tega ni storila, ji je bila pomoč ustavljena.

Italijanski kralj Viktor Emanuel je dal zagotovilo, da se bo odpovedal prestolu in umaknil v privatno življenje, ko bodo zavezniške armade vkorakale v v Rim. Ko bodo Nemci pognani iz Italije, bo italijansko ljudstvo dobilo priliko, da si izbere vlado, kakršno bo hotelo.

General Charles de Gaulle, predsednik francoskega narodnega odbora, je bil povabljen v London na diskužije glede odnošajev med odborom, Veliko Britanijo in Ameriko. Churchill je pojasnil, da Velika Britanija in Amerika ne moreta priznati odbora za provizorično vlado Francije, ker nista gotovi, ali reprezentira francosko ljudstvo ali ne, toda sklepali ne bosta kupčij z Lavalovo vlado v Vichyju in ne z onimi, ki so povezani z njo.

Churchill je zagovarjal britsko politiko napram Španiji. Dejal je, da je pred štirimi leti izgledalo, da se bo Španija pridružila Italiji in Nemčiji in se udala Hitlerjevemu pritisku. Če bi se bila, bi bile nemške čete okupirale deželo in skušale zavzeti Gibraltar, britsko trdnjavo ob vhodu v Sredozemsko morje.

Premier je v svojem govoru razkril, da je Velika Britanija ustavila pošiljanje orožja generalu Mihajloviču, ker se ne bori proti sovražniku in nekateri njegovi častniki celo pomagajo Nemcem in sklepajo kupčije z njimi. "Velika Britanija in njeni zavezniki bodo skrbeli, da dobi maršal Tito, poveljnik jugoslovanske osvobodilne armade, vso mogočo pomoč v orožju, strelivu in drugem bojnem materialu," je dejal. "Storjeni so bili koraki, da Tito pošlje svojega osebnega odposlanca v London, da bodo zavezniki točno poučeni o razvoju dogodkov v Jugoslaviji. Naš namen je spojitev vseh jugoslovanskih sil pod vojaškim vodstvom maršala Tita v borbi za izgon invaderjev iz Jugoslavije."

Churchill je izrazil obžalovanje, ker napori Velike Britanije za dosego zbližanja med poljsko ubežno vlado in sovjetsko Rusijo niso uspeli. "Mislim, da ovire niso nepremagljive in da bo prišlo do zbližanja," je dejal. Premier je izrazil upanje, da se bodo grške grupe, ki se kavsajo med seboj, sporazumele in ustanovile enotno fronto ter se skupno borile proti sovražniku.

Wheeler priporoča naborne olajšave

Proti vnovačenju moških v starosti čez 30 let

Washington, D. C., 25. maja.—Senator Burton K. Wheeler, demokrat iz Montane, je dejal pri zaslišanju, ki ga vodi odsek za vojaške zadeve, da bi morali naborni uradi ustaviti vnovačenje moških v starosti čez 30 let.

Wheeler je nastopil pred člani senatnega odseka kot avtor načrta, ki bi, če bo sprejet v kongresu, ustavil vnovačenje moških v starosti čez 30 let in onih pod 30 leti, ki so postali očetje pred japonskim napadom na Pearl Harbor. Senator je dejal, da imajo naborni uradi zadevno oblast.

"Federalna naborna administracija je prvotno vnovačevala moške v starosti do 45 let," je rekel Wheeler. "Potem je znižala maksimalno vojaško starost na 38 let. Nobenega ugovora ne more biti proti znižanju starosti na 30 let, ker sta mornarični tajnik in vojni podtajnik izjavila, da mornarica in armada nočeta moških nad starostjo 30 let. Treba je končati konfuzijo, ki jo povzročajo konfliktne izjave uradnikov naborne administracije."

Noben korak ni bil storjen glede Wheelerjevega zakonskega načrta. Možnost je, da pride na dnevni red prihodnji teden.

Donald M. Nelson, načelnik odbora za vojno produkcijo, je tudi nastopil pred člani senatnega odseka. Izjavil je, da je pomanjkanje delavcev v nekaterih industrijah še vedno občutno. Te potrebujejo najmanj pol milijona novih delavcev, da se zamaše vrzeli, ki so nastale kot posledica vpoklica delavcev v vojaško službo.

Norveška lutkarska vlada napada zaveznike

London, 25. maja.—Nedavni dogovor med norveško ubežno vlado in zavezniki, nanašajoč se na ustanovitev civilnih administracij na Norveškem po osvoboditvi, izrablja vlada premierja Quislinga, Hitlerjeve lutke, v propagandi, katere cilj je zabitje zagozde med norveškim ljudstvom in kraljem ter njegovo ubežno vlado. Dejstvo, da je Rusija poleg Velike Britanije in Amerike podpisala dogovor, prikazuje kvizlinški tisk kot evidenco, da so sovjeti dobili prosto roko na Norveškem. Ta trdi, da sta Velika Britanija in Amerika pristali na Stalinovo zahtevo, da Rusija dobi vso severno Norveško do Narvika. Kralja Haakona in člane njegove vlade je tisk označil za izdajalce.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.
Susbcription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cook County $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.
Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštnino.
Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik z listom:
PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

188

Datum v oklepaju na primer (May 31, 1944), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Nova Browderjeva linija...

Bogovi se lahko sardonično smejejo novi "liniji" ameriških komunistov, ki so iz "patriotičnih" nagibov zadnje dni "likvidirali" svojo stranko na konvenciji v New Yorku in jo spremenili v komunistično zvezo. Smejejo ali krohotajo se lahko, ker ni še tako dolgo, ko so grmeli po deželi—do junija 1941—da je ta vojna "imperialistična" in zagotavljali Anglijo—in Hitlerja!—da "Yanks are not coming." Tudi je lahko še vsem v spominu, ko je bil v "drugi periodi" kominterne v očeh komunistov vsak socialist ali socialdemokrat—"socialfašist" . . .

Od takrat je seveda že preteklo dosti vode. V Nemčiji je prišel na krmilo Hitler, ki je zadušil vse delavsko gibanje, tudi "socialfašiste" kot komuniste in vrgel svet v krvavi požar. V Rusiji so bile masne "likvidacije" starih boljševikov, ker so se baje prelevili v "Hitlerjeve in imperialistične izdajalce." Potem je prišlo do famoznega pakta med Berlinom in Moskvo, s katerim si je Hitler zavaroval hrbet, da je lahko pričel enofrontno vojno. Nato je prišla "imperialistična vojna," ki se je po nemškem napadu Rusije čez noč spremenila v "vojno proti fašizmu," "za demokracijo," "štiri svobodščine" in razna druga visokodoneča gesla—zdaj je že postala vojna za oljne vrelce, za restavriranje zapadnega imperializma širom zemeljske oble, za "sfere vpliva," za vprašanje, kdo bo dominiral Pacifik, Evropo itd.

Skozi vse te mednarodne dogodke in prekucije so komunisti po direktivi iz Moskve spreminjali svoje "linije" enako kot vodvilski igralci spreminjajo svoje "kostume" na odru pri "burlesku" ali igrokazu. Vedno v interesu zunanje ruske politike. Tudi sedanja sprememba komunistične linije v tej deželi ni izjema. Kominterna je bila sicer "likvidirana," položena na polico, ker je Stalinu postala le ovira in breme, ampak stara igra se nadaljuje. Razni Browderji so dovolj trenirani, da lahko spreminjajo linije tudi brez kominterne.

Sedanji interesi Sovjetske Rusije zahtevajo, da Stalin v svetovni politični šahovnici potolaži ameriški kapitalizem, ki obeta postati najbolj dinamična svetovna militaristična sila po zlomu Hitlerjeve morilne mašine in japonskih imperialistov. Potolaženje ameriškega kapitalizma je potrebno za neko dobo iz čisto praktičnih razlogov: da Rusija na eni strani razširi svoj vpliv preko Evrope, na drugi strani pa pridobi dovolj časa, da si ozdravi globoke rane, katere ji je usekala sedanja vojna. Potrebuje dovolj časa, da popravi materialno škodo, ki je ogromna, nadomesti milijone padlih in pohabljenih z novo generacijo: z novim pridelkom "topovske krme" in se pripravi na—tretjo svetovno vojno . . .

In ker je bila ameriška komunistična stranka vedno zvesta služabnica Moskve, zato tudi sedaj razume svojo nalogo. Tako se je v zadnjih par letih, odkar je bila napadena Rusija, prelevila iz skrajne levice v skrajno desnico. S svojim oportunizmom, ki se izraža v periodičnem spreminjanju "linij," s svojim macchiavelizmom (jezuitizmom) in z dobro nabasano blagajno si je v zadnjih letih zgradila močan politični in propagandistični aparat; posebno je postala sila v marsikateri uniji CIO, ker ji je do utrditve mnogo pomagal sam—John L. Lewis! Mislil je, da bo v svojih velikih organizatoričnih kampanjah izrabil komuniste za svoje namene, faktično pa so oni njega izrabili za svoje namene in se utrdili v unijah.

In ker ruska zunanja politika stremi za "kolaboriranjem" (sodelovanjem) z ameriškim kapitalizmom v svrho protekcije "ruskih interesov," tako sta se Browder in Foster z vsem svojim aparatom vrgla v "kolaboracijo" z Wall streetom in Rooseveltovo administracijo. Pred par meseci je Browder podal značilno izjavo, s katero je "likvidiral" vsak boj za socializem in se izrekel za—"free enterprise" ali "svobodno podjetništvo," pod katero znamko se danes skriva monopolistični kapitalizem. Izrekel se je tudi proti vsaki novi ali tretji stranki, češ, da je za Ameriko najbolje, ako se drži svojih starih kapitalističnih strank.

Istočasno so se komunisti v New Yorku vrgli z vso energijo in sredstvi, ki niso majhni, na "okupiranje" ameriške (newyorške) delavske stranke pri zadnjih primarnih volitvah. To se jim je posrečilo s sodelovanjem Sidneyja Hillmana, predsednika krojaške unije Amalgamated Clothing Workers in načelnika političnega odbora CIO. Hillman sicer ni komunist in tudi ne sopotnik, marveč hoče v tej potezi izrabiti komuniste za svoj namen, ki je nominacija in ponovna izvolitev predsednika Roosevelta.

Tako so komunisti in njih sopotniki v New Yorku prišli do elektoralnega aparata, do delavske stranke, katere niso oni ustanovili niti zgradili, marveč so jo dobili v roke z "vrtanjem od znotraj." To stranko bodo v državi New York zdaj rabili za svoje politično barantanje, v drugih državah pa se bodo v volilne svrhe posluževali Hillmanovega političnega odbora CIO, ki je na vsej črti udinjan demokratski stranki. To pomeni, da bodo sedeli pri mastnem koritu, kajti Hillmanov odbor namerava zbrati več milijonov dolarjev za jesenske volitve.

Vse to je ozadje razpusta komunistične stranke, oziroma njene prelevitve v Ameriško komunistično zvezo. Browder in Foster smatrata, da bodo ameriški komunisti na ta način lažje bolj efektivno služili sovjetski zunanji politiki. Interesi ameriškega delavstva pri njih ne pridejo v poštev. Zadnjič so na primer ožigosali stavkarje pri Montgomery Ward & Co. in torej igrali v roke Averyjevi skupini industrijskih fašistov. Sploh nastopajo povsod proti delavcem, ker smatrajo, da bi v "interesu zmage" morali garati pod vsakršnimi pogoji kot brezpravna živina. Zanimivo je tudi to, da bodo iz svoje zveze izključili vsakega "nelojalneža" in "subversivca" ali prekucuha. . .

Glasovi iz naselbin

VSESLOVANSKA KONFERENCA V NEW YORKU

New York.—Vsem našim društvom in skupinam v tem mestu in okolici je bil razposlan poziv na tretjo letno konferenco Ameriško-slovanskega kongresa v New Yorku, katera se ima vršiti v nedeljo, dne 4. junija, v Češki narodni dvorani, 321 E. 73rd St., New York, N. Y. Začetek konference bo ob 10. dopoldne.

Vsem našim skupinam se priporoča, da pošljejo delegate in delegatinje na to konferenco, posebno delegatinje, ker je zelo važno, da bomo imeli tudi slovensko žensko reprezentacijo na konferenci. Naša društva naj se potrudijo, da bodo zastopana z lepim številom delegatov. Lansko leto nas je bilo precej in upati je, da tudi letos ne bomo pri zadnjih.

Tudi na Vseslovanski dan, katerega bomo obhajali dne 18. junija, ne smemo pozabiti, ker je važno, da pokažemo našo slovansko vzajemnost in voljo do skupnega dela za izvojevanje poštenega in pravičnega miru, ki bo v korist nam tukaj v Ameriki in trpečemu evropskemu ljudstvu.

American Slav Unity Festival se bo vršil v Central Opera Housu, 205 E. 67th St., New York, N. Y. Program bo bogat in se bo pričel izvajati ob 7:30 zvečer. Vstopnina je 75 centov, davek uključen. Nastopili bodo razni slovanski umetniki in dobri govorniki. Na ta skupni slovanski festival se pripravljajo vse slovanske skupine velikega New Yorka, torej skrbimo tudi Slovenci, da bomo tako lepo zastopani, kakor smo bili na jugoslovanskem festivalu v hotelu Diplomat, katerega je priredil jugoslovanski odsek Vseslovanskega kongresa v New Yorku, da je s tem pomogel kongresu matealno.

Ne pozabite omenjenih datumov! **Poročevalka.**

MOJE "KIBICANJE"

Johnstown, Pa.—Vsled velikega razočaranja nad ukrepom gl. odbora proti uredniku Prosvete br. Molku, sem mislil iti z mojim "kibicanjem" v pokoj, kajti po zadnji seji gl. odbora je na prvi pogled izgledalo, da se je uresničilo, kar je v neki polemiki zapisal br. Molek, namreč, da se je skoro ves svet napil močnega vina. Br. Molek je takrat tudi zapisal, da bo "vinski sod" enkrat prazen, da pride iztreznenje in nato težka glava.

Da se iztreznenje bliža, so dokaz dopisi br. Milavca, Zajca, Juga, Snoja in sestre R. Radovich. To me je opogumilo, da to pišem in jim čestitam. **Kar ste povedali vi v dopisih, to je tudi moje mnenje.** Gotov sem, da je to mnenje velike večine članstva SNPJ, kakor tudi večine čitateljev Prosvete.

Po močnem vinu je najprej in najbolj zadišalo iz Clevelanda, nato se je ta opojnost razširila v gl. urad jednote; ko so se v februarju sešli gl. odborniki iz raznih krajev dežele, je bilo v poslopju SNPJ toliko opojnosti, da je omamila večino gl. odbora tako, da so pozabili, da so zastopniki demokratične organizacije SNPJ, ki se je do takrat lahko ponašala s svojo naprednostjo ter stala visoko nad drugimi sličnimi organizacijami. Po seji gl. odbora tega ni več.

Pravijo, če bi pokojni Zavertnik prišel nazaj, da bi bil vesel uspeha svojih naukov. Meni se pa močno zdi, če bi pokojni Zavertnik čital zapisnik seje gl. odobra glede afere urednika Prosvete, da bi zmajal z glavo in rekel: "Kaj vam je, učenci moji, ali res stojite na glavi?" Gotova stvar pa je, ako bi bil urednik Prosvete na zadnji seji gl. odbora Zavertnik, da se ne bi afera končala kot se je, namreč v škodo in sramoto SNPJ.

Ko je odšel br. Molek iz uredništva Prosvete, je ta postala pravo glasilo partizanov in ljubljencev kominterne. Prosveta je izgledala (in še včasih izgleda), kakor da se tiska, ne v Chicagu, ampak v Žužemberku v Sloveniji, kjer imajo menda titovci svoja zborovanja. Sedaj so menda zadovoljni tudi Clevelandčani, ki so vedno protestirali proti Molku; sedaj lahko dvakrat čitajo njim všečna poročila in novice, prvič v svojem clevelandskem dnevniku, nato pa še v Prosveti. Naj jim "bogec požegna" vse to, da bodo imeli še več.

Podpisani bi rad vedel, zakaj se v našem johnstownskem okraju dela in agitira za SANS, medtem ko pomožna akcija JPO spi že dve leti? Po mojem skromnem mnenju je oboje enako potrebno.

Nadalje bi rad vedel, zakaj tukajšnja federacija SNPJ ni imela seje že več ko eno leto? Nikdar nisem čital ali slišal, da se je federacija razpustila ali prenehala poslovati. Zakaj torej to mrtvilo? Izgovor o pomanjkanju gasolina danes ne drži več toliko kot pred letom dni. Svoječasno je bila ta federacija precej aktivna, imela je precej v blagajni, kar pa se je porabilo precej tudi brez potrebe. Nobena druga federacija, kolikor je meni znano, ni plačevala zastopnike društev iz svoje blagajne, kar se je delalo pri nas, dokler je bil denar, sedaj, ko ga ni, se pa niti seje ne vrše. Članstvo lahko vidi, da to ni v korist SNPJ.

John Langerholc st., 82.

BARBIČEVA KOLONA

Cleveland, O.—Pred nekaj tedni sem poleg drugih pisem prejel tudi nekaj pisem od aktivnih članov SNPJ in od sodrugov JSZ, kateri me vzpodbujajo k nadaljnemu dopisovanju in pravijo, naj nikar ne vržem puške v koruzo. Eden teh sodrugov je iz zapadne Pennne, ki je dobro znan, ampak ker nimam njegovega dovoljenja, ga ne bom omenjal, dočim je druga vzpodbuda od neke članice z zapada, ki sama večkrat kaj dobrega napiše za čitatelje.

Ampak to še ni vse. Celo iz s r e d i n e Amerike sem dobil vzpodbujevalno pismo, v katerem mi sodrug želi ljubega zdravja, ker sem bil bolan 20 dni. Napadel me je bronchitis in pljučnica, vendar pa me ljubi Bog še ni poklical v večna lovišča, kajti narod me še potrebuje; kakor je razvidno, me res še potrebuje.

Res, bratje, da sem izgubil drago mi bitje, ki ga zelo pogrešam. Poleg tega pa je odšel k vojakom že moj drugi sin Edward, kajti stric Sam ga potrebuje za obrambo domovine bolj kot jaz doma. Kljub temu ga tudi jaz potrebujem, še bolj pa njegova mlada žena in njegova dva sinova, Donald, star 7 let, in James, ki bo star 5 let. Vrhu vsega tega pa naj izgubim še nekaj, ki mi je tudi drago, namreč svobodo izražanja?

Naj povem, da se mi hoče ukiniti svoboda izražanja v tisku, ker ni gotovim ljudem pogodu, kar pišem, ker mislijo, da bi moral vedno tako trobiti v njihov rog, da bi bilo vedno njim pogodu. To so ljudje, ki nas uče svobode, ki so proti diktatorjem, sami pa izvajajo diktaturo, ker jim tako veleva njihova večina, kakor je velevala večina Hitlerju, Mussoliniju in . . . zadnjega ne smem imenovati, ker ima diktatura prste vmes. Vsi ti so zrastli iz navadne mase, ampak so veliko bolj kruti nego kralj Jurij ali pa celo mladi Peter. To omenjam zato, da si napravite sodbo sami, da ne boste mislili, da imam kaj opraviti s kralji, razen z enim, s katerim sem nekoč delal v majni v Moon Runu v Penni.

Ne vprašam nič več kot to, kar mi Združene države garantirajo kot državljanu, ki je bil samo dve leti in deset mesecev v Ameriki, pa je dobil odpustnico, da je služil v obrambi domovine s tem, da je stopil v armadno obrežno artilerijo dne 2. aprila 1906. Na odpustnici (discharge certificate) je zapisano: "Character of soldier recorded excellent." Državljan te dežel sem že 30 let in ustava mi jamči svobodo govora in svobodo tiska. Kakšna je ta svoboda, razumem toliko, da vem kako daleč smem iti in kaj ne smem storiti.

Sem dobro obstoječ član SNPJ in še nikdar nisem bil suspendiran, kar je dokaz, da imam vse pravice, kakor jih ima vsak drug član, pa naj bo dotični član gl. izvršnega odseka ali kateregakoli odseka; da imam iste pravice napisati dopis in iste pravice, da je moj dopis priobčen, kakor jih imajo oni, ki so v gl. uradu. Popolnoma se zavedam tega, če bi slučajno napravil kje napako, ki bi morda bila v škodo listu s tem, da bi bil list izpostavljen tožbi, da se ista črta.

Ampak kadar se brez vzroka ves dopis položi v predal, ker ni bil pogodu temu ali onemu izvršnemu odborniku ali pa uredniku, ki ga predloži njim v pretres s pripombo, da je on mnenja, da ni za javnost zato, ker sem enega teh kritiziral—kadar se brez vzroka nekaj takega zgodi, potem smatram, da je to diktatura, ki zabranjuje svobodo izražanja v tisku. Kot državljan te države, ki mi jamči to svobodo, dočim mi list, za katerega plačujem, to svobodo zabranjuje, želim reči to, če se pri delavskem listu s takim početjem ne preneha, da se bom umaknil iz tako zvanega slovenskega naprednega življenja za vselej in da ne bom več storil v prid naprednih stvari po zaključenju tega leta niti koraka.

Filmska igralka Virginia Mayo.

Ako me hočete obdržati oni, ki me smatrate potrebnim, mi pišite, ako želite, da še ostanem v boju z vami, to je tam, kjer se nas potrebuje. Vse karte ali pisma morajo biti podpisane. Vedite, da se nam nekaterim dela krivica, zato je potrebno, da pokažemo onim, ki nam delajo krivico, vaše mnenje. To lahko vidite iz raznih dopisov, gotovi dopisi so pa cenzurirani. Ampak cenzuro, če vam je svoboda ljuba, moramo preprečiti, kajti to je črv, ki gloda in izpodjeda naše pravice. Naslov: Frank Barbič, 19511 Muskoka Ave., Cleveland 19, Ohio.

Frank Barbič, 53.

SHOD V AKRONU

Akron, O.—Združeni o d b o r ameriških Jugoslovanov v Akronu, Barbertonu in okolici vabi vse Srbe, Hrvate, Slovence in Macedonce na velik narodni shod, ki se vrši v torek, dne 30. maja, ob 7.30 zvečer v šolskem avditoriju Perkins, W. Exchange in Bowery, dva bloka severno od Main Streeta v Akronu.

Lokalni odbor je povabil iz glavnega urada v New York ljudi, ki vodijo Združeni odbor, kateri s pomočjo znanega slovenskega pisatelja L. Adamiča že leto dni požrtvovalno deluje in poroča v javnosti o junaški borbi našega naroda v Jugoslaviji pod vodstvom maršala Tita in njegove partizanske armade.

Na tem shodu boste imeli priliko slišati sledeče govornike: Zlatka Balokoviča, znanega hrvatskega violinista in začasnega predsednika Združenega odbora; Savo Kosanoviča, bivšega jugoslovanskega ministra in znanega borca za narodne pravice; Nikolaja Drenovca, duhovnika in znanega govornika; Janka Roglja, znanega slovenskega narodnega delavca iz Clevelanda ter druge.

Upamo, da se gotovo udeležite tega shoda, da boste slišali o borbi našega naroda v Jugoslaviji. **V. H. Lauter.**

GLAS IZ STAREGA KRAJA

So. Chicago, Ill.—Pred tremi tedni je br. Vinko Vidmar, član našega društva št. 8 SNPJ, prejel pismo iz starega kraja od svojega sina Rudolfa in pismo od sestre Tončke iz Ravne Gore, Gorski Kotar, Jugoslavija. Pismo, kakor je razvidno s poštnega pečata, je bilo oddano na pošti nekje v Egiptu. V kuverti sta omenila, kdo je pismo nesel v Egipt, ampak cenzor je to izstrigel. V pismu piše, kako sedaj živijo, o partizanih in o trpljenju našega naroda. Brat Vinka Vidmarja Dolfe je bil v italijanskem ujetništvu in ko je Italija kapitulirala, so ga pa Nemci odgnali v ujetništvo. Ravna Gora, kakor mi je povedal br. Vidmar, šteje okrog osem tisoč prebivalcev. Pismo se glasi:

"Dragi strić! Sprejmite moje pozdrave. Najprej Vam želim sporočiti, da sem živ in zdrav, dobrega zdravja pa želim tudi Vam in Vaši družini. To pismo Vam pošiljam po (ime izrezano). Naj Vam povem, da pri nas je sedaj slabo, kajti tukaj se bije hud boj proti fašizmu. Jaz sem sedaj v vojski v Delnicah, ampak borbe se vršijo po vsej državi. Partizani se borijo proti okupatorju vsepovsod, okrog Karlovca in Ogulina, tako tudi v Bosni in Hercegovini, v Črni gori in Dalmaciji, po vsej Hrvatski in Sloveniji. Hudi boji so v teku tudi v Vojvodini ter v drugih krajih. Partizani se borijo proti Nemcem in proti ustašem, tako tudi proti četnikom. Nemci drže le nekatera večja mesta.

"Mnogo naših ljudi je pobegnilo od doma in pridružili so se partizanom, nekateri pa so v vrstah ustašev. Ampak te izdajalce, ki se borijo proti nam v Hitlerjevih vrstah, čaka gotova smrt. Mi smo trdno prepričani, da bo zmaga naša! Naj omenim tudi to, da vaš brat Dolfe je bil od prvega dne v partizanskih vrstah, nato so ga ujeli Italijani, potem pa je prišel v roke Nemcem, čim je Italija propadla. V Italiji je bil 18 mesecev. Sedaj je baje na Dunaju v koncentracijskem taborišču. Njegov sin Tone, ki je bil star 23 let, je padel v bojih pri Veliki Višnevici za Vašim gozdom. Tam so partizani imeli svoje skrivališče, a nekdo jih je izdal, nakar so jih Nemci obkolili in jih postrelili. V borbi je bil 27 mesecev in bil je hraber bojevnik, da takega ne pozna ves Gorski Kotar. Dal je svoje mlado življenje za ljudske pravice dne 12. nov. 1943. Vsi zelo žalujemo za njim.

"Žena Vašega brata Dolfeta pa je bila vržena v ječo zaradi svojega sina. Celih šest mesecev so jo držali v koncentracijskem taborišču, nekaj časa na Vrboskem, potem pa v Italiji. Tukaj se je vojna sreča menjala že štirinajstič. Partizani živijo največ po gozdovih in pa v malih vaseh, od tam so prej napadali Italijane, sedaj pa Nemce. Povem Vam, da je po naših šumah padlo na stotine in stotine fašistov in nacistov. Italijani so mislili, da bodo za vselej ostali na Hrvaškem, ampak grdo so se zmotili. Vpili so, da bodo iztrebili komuniste, ampak sami sebe so iztrebili, kajti bežati so morali z naše zemlje kar so mogli, tako bodo bežali tudi Nemci iz vseh tistih krajev, kjer se danes še upirajo naši sili.

"Naša narodna osvobodilna vojska je vsak dan jačja in ima sedaj okrog 300,000 vojakov v svojih vrstah, vsak dan pa prihajajo nove moči. Največ preglavice nam dela prehrana, ampak naš narod nam gre z veseljem na roke povsod po Jugoslaviji.

"Dragi stric, predno končam, Vas prosim, da odpošljete to pismo, ko ga prečitate, vašima bratoma, mojima stricema, v Canado, ker jaz nimam njunih naslovov. Na ta način bosta tudi ona dva izvedela, da se borimo v osvobodilni vojski za naše pravice. Upam, da nam boste pri tem pomagali tudi vi tam v daljni Ameriki. Smrt fašizmu! Svoboda narodu!"

Drugo pismo, ki je bilo poslano v isti kuverti, je od gori omenjene Tončke. Datirano je bilo dne 1. marca 1943 in se v izčrpku glasi:

"Dragi sorodniki! Najprej pošiljam moje pozdrave vsem skupaj, tako pošiljajo pozdrave tudi mama, France in Ivan. Pri nas živimo tužno življenje v tej dolgi vojni. France je odšel v Slavonijo, Ivan pa je doma in nam pomaga. Mama so zdravi, le oslabeli so, kajti oni so že stari. Vedno sprašujejo po Tebi in zelo radi bi videli, če bi jim pisal, ako bi bilo mogoče, tako bi radi dobili pisma tudi od ostalih otrok.

"Gotovo čitate v novinah o partizanskih bojih, kako junaško se borijo proti okupatorju in proti domačim izdajalcem. Nekaj tega Vam je opisal v svojem pismu Rudolf, katero Vam je poslal zaeno z mojim pismom. Upam, da ga boste dobili. Smrt fašizmu! Svoboda narodu!"

Poleg gornjih dveh pisem sta omenjena sorodnika Vinka Vidmarja poslala tudi prepis partizanskih pesmi v hrvaščini. Iz vsega tega se jasno razvidi, da naš narod po vsej Jugoslaviji sodeluje s partizani in z njihovo osvobodilno fronto.

Jos. Kosich, 8.

Slika kaže zavezniški tovorni parnik, na katerega je treščila nemška bomba, ko se je nahajal nekje ob afriškem obrežju.

1944
WAR FUND
LET'S GIVE

ZAPISNIK

seje izvršnega odbora SANSa 12. aprila 1944

(Nadaljevanje)

Brat **Zalar:** Sedaj SANS ne dela drugega kot za Tita in Tita in Tita in nič drugega.

Brat **Kristan:** Ni samo Tito, so še drugi. Kdaj že se je Ribar boril za isto stvar, za katero deluje danes! Imena političnih strank v Jugoslaviji danes ne pomenijo ničesar več. Svečenik Zečevič je bil preje poveljnik četniškega oddelka; danes ima važno pozicijo v provizoriční vladi. Mene nobena propaganda ne bo prestrašila s kakim "komunizmom." Naciji se danes poslužujejo vseh trikov. Na ta način so hoteli zlorabiti tudi moje ime s tem, da v dotičnem manifestu izjavljajo, da so poslali prepis tudi meni. Jaz nisem ničesar prejel. Kot predsednik SANSa pa sem vedno pazil, da nismo nikoli ničesar sklenili ali storili, kar bi bilo v nasprotju z resolucijami kongresa. Osvobodilna fronta Jugoslavije ima svoje zastopnike po celi deželi in vsi delajo slično, kot se naglaša v naših resolucijah. Če pridejo med nas od nasprotnikov načrti o pokoljevanju, jih moramo vzeti kot pretvezo za njihovo lastno propagando. Saj nismo otroci. Vse je le izgovor, da bi se tam ustanovila vojaška sila, ki bi podprla reakcijo in njen povratek. Žrtve bodo, če se vodi aktiven odpor ali ne. Slovane hoče Hitler uničiti, posebno pa so mu na piki Slovenci. Če se mu posreči razdvojiti jih in naščuvati enega proti drugemu, bi bilo njegovo delo toliko lažje. Kdor je nasedel njegovi nakani in pomaga širiti njegovo propagando, ta sam pomaga uničevati svoj narod.

Brat **Zalar:** Dobro mi je znano, da ima Hitler razpeljano dobro propagando. Je pa tudi priznal, da Slovencev zgrda ne bo pridobil, zato se poslužuje zvijač. Toda če hoče SANS svoje delo vršiti, ga naj vrši sam, ne pa Združeni odbor za njega. Združeni odbor samo hvali komunizem in Tita v borbi proti Hitlerju, ne pomisli pa, da bo v tej borbi vsa Slovenija uničena.

Brat **Kristan:** Odpor proti sovražniku Sloveniji materialno škoduje, to je res, toda če bi ne bilo aktivnega odpora, bi Slovenci kot narod že davno več ne eksistirali. Nihče bi jih ne poznal sedaj, toliko manj pa na mirovni konferenci. Ne smemo pozabiti, da se je na slovenskih tleh porodila Osvobodilna fronta. In ker ta sedaj kaže uspehe, vojaške in politične, jih nazadnjaki napadajo. Reakcija danes rabi izraz "komunizem" za krinko svojega sovraštva proti Sovjetski Rusiji. Posebno jo boli teheranska konferenca. Koliko komunistov je v Sloveniji? Če jih je res 75% med partizani, kot eni trdijo, odkod so prišli? Če jih je pa komunizem pridobil za boj proti sovražniku domovine, well, tedaj je pa nekaj doprinesel. Toda jaz mislim, da ni v Jugoslaviji nič več komunistov kot jih je bilo prej. Ljudi, kojih imena čitamo v vrstah Osvobodilne fronte, se ne sme onečaščevati. Ponovno poudarjam: Gre za **novo**—ali stari Jugoslavijo; za svobodno Združeno Slovenijo v okvirju svobodne, demokratične, federirane Jugoslavije s tako formo vlade, kot si jo bo narod sam določil potom svobodnih volitev, ali pa za nadaljevanje razmer, kakor so bile pred invazijo. Vsled tega sem za to, da SANS svoje delo nadaljuje, kakor ga je v preteklosti. Če je Združeni odbor bolj aktiven, kakor pa je SANS, je mogoče deloma tudi moja krivda. Pojasnil sem vam že, da me je bolezen zadrževala od dela. Čim se pa zopet nekoliko popravim, bom zopet delal. Delo, katerega je Združeni odbor vršil, je skupno delo. SANS sam tega ne bi mogel vršiti in doseči enake rezultate. Tega smo se zavedali, ko smo mu odobrili finančno podporo. Toda Združeni odbor je potrebna ustanova. Naša naloga je bila ustanoviti ga. SANS je oče Združenega odbora. Vedno prihajate naprej z Adamičem. Vedno se spodtikujete ob njega, tudi ob njegove privatne zadeve, ki nimajo ničesar opraviti s SANSom ali Združenim odborom. Vsi imamo napake, eni večje, drugi manjše, ali manj vidne, tako jih menda ni prost tudi Adamič. Toda za malenkosti se ni treba tvegati, na velikansko njegovo delo pa pozabljati. Jaz ne trdim naprimer, da je samostojnost Macedonije slovenski problem, torej naša naloga. Vendar je za bodoči notranji mir na Balkanu velike važnosti. Potom Združenega odbora tudi SANS pomaga pri tem delu za **novo** Jugoslavijo.

Brat **Zaitz** priporoča, da se takoj lotimo predmeta, radi katerega je prišel na sejo pater Ambrožič.

Predsednik dovoli besedo patru **Ambrožiču**, ki govori o vprašanju, ki se mu zdi temeljno: SANS je dobil nalogo zastopati tisto, kar je v skladu z voljo večine naroda doma. Ali jo vrši?

Na kongresu ni bilo vprašanje Osvobodilne fronte itd., kmalu po kongresu pa se je SANS popolnoma vrgel na stran partizanov in vedno trdi, da Osvobodilna fronta zastopa večino naroda. Če je to res, je vse v redu in pravilno. Poročila, ki jih on prejema iz raznih virov, ne samo iz klerikalnih, pa zanikavajo tisto trditev. Večino teh je priobčil v listih. Neko poročilo pa je moral zadržati, ker se je smatralo, da mu manjka pravega dokaza in podpisov. Na seji širšega odbora je bila sprejeta resolucija, glasom katere se je pričakovalo, da bo SANS prenehal v svojih objavah rabiti izraze: partizani, Osvobodilna fronta itd. Katoliška javnost je pričakovala, da bo resolucija takoj objavljena v listih, toda ni bila. (Katoliški listi so dotično resolucijo in izjavo katoliških članov SANSa priobčili kmalu po seji, SANS pa jo je objavil v zapisniku seje širšega odbora. Opomba zapisnikarja.) Zatem je prišla izjava Adamiča glede procentualnosti o veličini in podpiranju Osvobodilne fronte od strani slovenskega naroda, kar je SANS z veliko slastjo objavil. Potem je prišla Rupnikova zadeva in škofov pastirski list in sedaj zadeva, katero objavlja in o nji piše Ameriška Domovina. Ti viri se križajo z Adamičevo izjavo. Ravno tako sem dobil poročilo o drju. Čoku, ki se je vrnil iz Kaira v London in tam baje izjavil, da ne podpira več partizanov. "Pričanje o delu Osvobodilne fronte" je podpisal Milan Vidmar, brat predsednika Osvobodilne fronte, in dr. Milko Kos in baje stotine drugih bivših predstavnikov verskih, političnih in drugih organizacij, a njih imena radi varnosti niso navedena. Dalje je prišel manifest Slovenske ljudske stranke, Liberalne stranke in Socialistične stranke, naslovljen kralju Petru in njegovi vladi in naperjen proti narodni osvobodilni vojski in partizanom. Nadalje čita izčrpke iz 18 strani dolgega poročila, se razburi radi oporekanja od strani predsednika in drugih in zapreti, če kdaj pride do ustanovitve Vele-Srbije, bo vso krivdo zvalil na SANSovo 'salamensko' propagando. Sedaj nastaja le vprašanje ali SANS dela ali ne dela v smislu želje večine naroda. Po njegovem mnenju je SANS absolutno celotno na napačni črti in mora se, če je še čas, povrniti nazaj na pravo pot.

Predsednik **Kristan** izjavi, da smatra ta poročila za fabrikacije najgrše vrste in prihajajo iz Hitlerjeve kovačnice. Ves odpor proti sovražniku se podtikuje "komunistom," kar je ime za vsakega, ki se protivi Hitlerju in njegovim kvizlingom, kakor tudi za one, ki se borijo za novi red, socialne reforme in proti velesrbski reakciji in njenim priležnikom. Kolika je komunistična stranka Slovenije bila in kolika je danes? Vse to mu kaže pravo ozadje teh poročil. Kaj je Churchill poročal? To, kar je SANS trdil. Amerika, Anglija in Rusija imajo vojaške misije v Jugoslaviji. Zakaj ne poročajo tega, kar trdi Ambrožič? Mladinska organizacija Jugoslavije obdržuje v kratkem svojo konvencijo in vabi zastopnike iz Amerike, Anglije in Rusije. Čemu jih vabijo, ako bi se pronašla resnica?

(Dalje prihodnjič.)

Kdo se bori za Jugoslavijo?

(Sledeče pismo je poslal pred kratkim New York Timesu bivši minister Sava N. Kosanovič povodom uvodnika, ki ga je objavil New York Times.—ZOJSA.)

V uvodniku "Titov program" v New York Timesu z dne 12. aprila 1944 je stavljeno vprašanje, zakaj ni mogoče doseči zedinjenja med Titom in Mihajlovičem, ko vendar tudi Mihajlovičev kongres, "sestavljen iz vseh strank, zahteva federativno Jugoslavijo in zedinjenje vseh Srbov, Hrvatov in Slovencev."

Tu leži glavna napaka v gledanju na Titove partizane in Mihajloviča. Partizani so si od prvega začetka jasno in odkrito postavili za cilj svoje borbe Jugoslavijo in zedinjenje vseh južnih Slovanov, v prvi vrsti Srbov in Hrvatov. O tem pričajo njihovi vojaški, politični in organizacijski koraki.

V Jugoslaviji ni nikogar, ki bi ne bil globoko uverjen o najiskrenejši jugoslovanski orientaciji predsednika antifašističnega sveta Ivana Ribarja, ali zunanjega ministra Josipa Smodlake. Za oba moremo reči, da sta toliko Hrvata, kakor Srba. Vse njuno življenje je tako. Za vsem tem stoji močna vojaška organizacija v neprestani akciji povsod, preganjajoč sovražnika in ustvarjajoč najmočnejši politični cilj: združenje Srbov, Hrvatov, Slovencev in preprečenje najnevarnejše državljanske vojne—šovinističnega in verskega obračunovanja in masakra.

Na nasprotni strani stoji Draža Mihajlovič. Njegovi prijatelji v inozemstvu, odločilni faktorji v begunski vladi, jugoslovanska diplomacija in oficijelna propaganda, in predstavniki armade so uporabili dve leti in več, da so dokazali, kako se Mihajlovič ne bori za Jugoslavijo nego za šovinistično Srbijo in kako je njegova armada izključno srbska, ki nosi maščevanje in uničenje svojih notranjih sovražnikov. Storili so vse, da so prikazali Hrvate kot ustaše in kasneje kot komuniste; da so dokazali, da Nedič ni izdajalec, nego branilec Srbstva in s tem, da prepričajo vse, kako nemogoča je obnova Jugoslavije.

V Ameriki je vse to prišlo najjasnejše do izraza. Celotni aparat jugoslovanske diplomacije z veleposlanikom Fotičem na čelu je dal vso avtoriteto, ves čas in vso pomoč akciji proti Jugoslaviji in proti njenim komponentom. Tako so organizirali kampanjo Srbobran iz Pittsburgha in Srbsko narodno obrano v Ameriki, ki je poslala državnemu departmentu resolucije proti Jugoslaviji kot "'versajski pomoti in izmišljotini", pozivajoč kralja Petra, naj se proglasi za kralja Srbije. Vse pod pečatom Draže Mihajloviča, katerega pozdravi in zahvale za tako delovanje so prihajale preko jugoslovanskega veleposlaništva v Washingtonu.

Zadostovala so imena Mihajlovičeve okolice—Dragiša Vasič in Stevo Moljević—in bilo je jasno, da se vrši borba proti Jugoslaviji. To sta predstavnika ozkega srbsko-pravoslavnega šovinizma, ki nima nič skupnega s prepričanjem večine Srbov.

Mišljeno je bilo, da dajo zavezniki oblast in pomoč Mihajloviču in da on izvede cilje svoje okolice: okupacijo srbskih krajev in iztrebljenje političnih nasprotnikov. Zaradi tega je prišlo do izdajalskega sodelovanja četniškega vodje Jevdjeviča in drugih s fašistično Italijo. Istočasno jih je Mihajlovič imenoval svoje najboljše sodelavce, a vlada v begunstvu jim je dajala najvišja odlikovanja. Zato vodijo borbo proti partizanom paralelno s Hitlerjevo ofenzivo proti njim.

Ves čas je kvizling Nedič mirno uporabljal ime in sliko kralja Petra v svoji agitaciji. Srbom nikoli ni bilo rečeno, da je to zloraba, niti po Nedičevem povratku iz Hitlerjevega glavnega stana.

Ko se je medtem najmočnejše pokazalo, da se narod in ravno srbski, bori za Jugoslavijo, ko se je pokazalo, da zavezniki ne bodo dajali vojaške podpore za malenkostna šovinistična obračunovanja, tedaj je prišlo do novih mistifikacij: kongres pokreta Draže Mihajloviča s predstavniki "vseh strank", s katerega so bile poslane resolucije za "federativno, demokratično Jugoslavijo in zedinjenje vseh Srbov, Hrvatov in Slovencev." Tega kongresa, ki se je vršil v središču Nedičevega srbskega teritorija, so se udeležili predstavniki "vseh strank", toda imena vseh naštetih strank popolnoma zadostujejo za vsakega poznavalca jugoslovanskih razmer, da ve, kakšna mistifikacija je ta kongres. Na njem ni bilo ne demokratske, ne samostalne demokratske, ne Hrvatske seljačke, ne zemljoradniške in ne komunistične stranke. Predsednik kongresa, ki ga je tvorila večinoma diktatorska nacionalna stranka, je bil Žika Topalović, socialni demokrat, katerega stranka je bila brez vsakega pomena in on je popolnoma sodeloval z diktaturo leta 1929.

Velika napaka je, postavljati na isto višino čiste ideale Titovih partizanov z onimi efemernimi zaključki sumljivih ljudi, ki so se spomnili na parolo Jugoslavija šele potem, ko se jim ni posrečilo niti s sovražnikovim orožjem niti z mistifikacijo zaveznikov, da zaduše težnjo Srbov, Hrvatov in Slovencev po združenju in svobodi.

New York Times spominja na nekatere govore kralja Petra, ki so bili poslani v domovino za združenje borbe. Ti govori so morali na žalost ostati brez učinka, ker vse delo vlade v begunstvu in jugoslovanske diplomacije in njihove akcije zunaj proti interesu jugoslovanskega naroda ni odvisno od Tita in partizanov. Za združeni boj v Jugoslaviji bi bilo najbolj učinkovito odstavljanje in kazen za vse tiste, ki vedno znova grešijo zoper narodne interese, večajo ne samo jugoslovanske žrtve, nego tudi škodujejo zavezniški stvari.

Hitler: Stori nekaj, Goebbels, saj si strokovnjak v živčni vojni!

Ali smo vredni boljše demokracije?

F. A. Vider

Da ne bomo po tej vojni več videli takega sveta kot je bil pred pojavom Hitlerja, o tem ne more biti najmanjšega dvoma. Spremembe pridejo, take ali take, spremembe bodo, pa naj si nekateri državniki še bolj prizadevajo obdržati vse po starem, kot je bilo pred začetkom te vojne.

Posledice vojn niso le pomanjkanje vsakdanjih potrebščin, bolezen, smrt itd., ampak vojne rodijo tudi reakcijo in nazadnjaštvo. In kakor se je treba pripraviti proti imenovanim zlom z vso energijo ter odločnostjo, ravno tako se je treba tudi z vso silo pripraviti na pobijanje po vojni inspirirano bigotstvo, reakcijo in vse, kar služi silam nazadnjaštva, ali pa bomo trpeli posledice mi in bodoče generacije. Iste sile, ki so odgovorne za sedanjo vojno, se z mrzlično naglico pripravljajo v sedlo tudi v tej deželi, da zapeljejo tudi to ljudstvo v slične nesreče, kot so zapeljavale ljudstva Evrope skozi stoletja, če se jih ne ustavi pravočasno z združeno akcijo preprostega ljudstva.

Ameriški velebiznes, najvišje in najpopolnejše razvit v obliki korporativnega združenja kot ga svet pozna, je izpopolnil svoj mehanizem do pravega viška. To je vsekakor očitno in neovrgljivo dejstvo. In ta biznes dandanes prejema po vsestranskih virih informacije, kaj vse se na svetu godi in dogaja. Na podlagi zadevnih informacij potem kuje dobro ter premišljeno propagando, katera zastruplja javno mnenje; na ta način si je podjarmil obe politični stranki, kar pomeni, da je velebiznes prava, če tudi nevidna vlada v Washingtonu.

Nič manjša in nevarnejša nesreča za deželo, kakor kontrola velebiznesa nad vlado, je reakcija, ne samo za Ameriko, pač pa za svet vobče. Reakcija misli, da je sedaj prišel čas, ko je treba svetu pokazati, da je ta dežela svetovna sila, najmočnejša na svetu. Gotovi brezobzirni in bogastva željni elementi med ameriškimi kapitalisti, založeni z vojnimi naročili in dobički, prepojeni s pohlepnostjo še po večjih dohodkih, polagajo načrte, kateri nas pehajo v imperializem. Ako se jim teh nakan pravočasno ne prepreči, bo svet zopet kmalu pahnjen v tretjo in še strašnejšo vojno od sedanje, v kateri lahko pride do popolnega uničenja.

Nameni našega imperializma so—kakor vsakega drugega—pograbiti kolikor mogoče svetovnega trga za svoje dobičke. Take vratolomne kompeticije privedejo deželo do mednarodnih zapletljajev, ki končno uničijo vsako upanje možnosti za kakšno trdno kolektivno svetovno organizacijo, katera naj bi jamčila vsaj nekaj stoletij mir in blagostanje ljudem.

Kdor ni slep, ta lahko vidi manipuliranje, izigravanje itd. tudi med tistimi kapitalističnimi krogi, ki na površju izgledajo, da so v tesni prijateljski zvezi s svojimi kolegi izven meja domovine; v resnici pa med njimi ni zaupnosti, še manj pa odkritosrčnosti, ker njihovo prijateljstvo je le v dobičku.

Zanašati se na tiste, v katerih interesu je, da se socialne razmere malo ali nič po tej vojni ne spremenijo, oziroma da ostanejo take, v katerih se bo še nadalje lahko izkoriščalo delovne mase in kovalo kapital, da bodo izvojevali demokracijo ali da se za isto borijo, bi bila največja absurdnost. Boljši svet in prava demokracija zavlada po tej vojni le, **če smo jo vredni, če si jo znamo priboriti,** o čemer bo pa bodočnost govorila.

Slovenska Narodna Podporna Jednota

2657-59 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Illinois

GLAVNI ODBOR

Izvrilni odsek

VINCENT CAINKAR, gl. predsednik ..... 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
F. A. VIDER, gl. tajnik ..... 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANTON TROJAR, gl. pomožni tajnik ..... 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL, gl. blagajnik ..... 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
LAWRENCE GRADISHEK, tajnik bol. odd. ..... 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MICHAEL VRHOVNIK, direkt. mlad. oddel. ..... 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
PHILIP GODINA, upravitelj glasila ..... 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANTON GARDEN, urednik glasila ..... 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.

Podpredsedniki

MICHAEL R. KUMER, prvi podpredsednik ..... Box 64, Universal, Pa.
CAMILUS ZARNICK, drugi podpredsednik ..... 3587 W. 65th St., Cleveland 2, Ohio

Distriktni podpredsedniki

JOS. CULKAR, prvo okrožje ..... 417 Woodland Ave., Johnstown, Pa.
JAMES MAGLICH, drugo okrožje ..... R. D. No. 1, Oakdale, Pa.
RAYMOND TRAVNIK, tretje okrožje ..... 7625 Middlepointe, Dearborn, Mich.
JOHN SPILLER, četrto okrožje ..... 3079 Randall St., St. Louis 7, Mo.
URŠULA AMBROZICH, peto okrožje ..... 418 Pierce St., Eveleth, Minn.
EDWARD TOMSIC, šesto okrožje ..... 833 W. 7th St., Walsenburg, Colo.

Gospodarski odsek

MATH PETROVICH predsednik ..... 253 E. 151st St., Cleveland 10, Ohio
VINCENT CAINKAR ..... 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
F. A. VIDER ..... 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL ..... 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
JACOB ZUPAN ..... 1400 So. Lombard Ave., Berwyn, Ill.
LONALD J. LOTRICH ..... 1937 So. Trumbull Ave., Chicago 23, Ill.
RUDOLPH LISCH ..... 700 E. 260th St., Euclid 17, O.

Porotni odsek

ANTON SHULAR, predsednik ..... Box 27, Arma, Kansas
FRANK VRATARICH ..... 315 Tener St., Luzerne, Pa.
FRANK BARBIČ ..... 19511 Muskoka Ave., Cleveland 19, Ohio
ANDREW VIDRICH ..... 706 Forest Ave., Johnstown, Pa.
JOSEPHINE MOČNIK ..... 772 E. 185th Street, Cleveland 19, Ohio

Nadzorni odsek

FRANK ZAITZ, predsednik ..... 2361 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MILAN MEDVEŠEK ..... 15013 Upton Ave., Cleveland 10, Ohio
ANDREW GRUM ..... 17182 Snowden, Detroit 21, Mich.
JOHN OLIP ..... 331 So. Prospect Ave., Clarendon Hills, Ill.
FRED MALGAJ ..... 25 Westclox Ave., Peru, Ill.

Glavni zdravnik

DR. JOHN J. ZAVERTNIK ..... 2219 So. Ridgeway, Chicago 23, Ill.

Iz urada ZOJSA:

Slovenski mornarji

Radiogovor prof. Borisa Furlana v Londonu 1. aprila

Govoriti vam hočem danes o slovenskih mornarjih, ki služijo v jugoslovanski trgovinski mornarici. Ni jih mnogo: nekaj radiočastnikov in drugih oficirjev in peščica mornarjev. Pred nekaj meseci se je trojica njih slučajno znašla v Londonu. Sestali smo se, sprijateljili in pobratili. Spomin na njih srečanje bo ostalo eno najdragocenejših izkustev mojega življenja. Toda ne bom vam govoril o teh svojih prijateljih, o Dušanu, Branku in Viktorju zaradi redkih človeških svojstev, ki jih odlikujejo, marveč jih bom vzel kot primere ali bolje simptome univerzalnega dogajanja.

Vsak izmed teh mojih prijateljev bi imel pravico, da do konca vojne ostane v varnem pristanišču; vsak je bil ali torpediran, ranjen, pretrpel druge nezgode, je bolan itd. In vendar je ni sile, ki bi jih zadržala; vedno znova gredo ven, ljubovat elementom in sovražniku.

Že leta in leta delajo to, skupno s svojimi srbskimi in hrvatskimi tovariši. V preprostih besedah, kakor da gre za samo ob sebi umevno stvar, ti pripovedujejo, da morejo edino s tveganjem svojega življenja pripomoči k skupnemu vojnemu naporu in končni zmagi in da svoje življenje radi za to žrtvujejo. Ta pripravljenost za žrtev ima tem globlji pomen, ker se vsi prav dobro zavedajo ne le vrednosti življenja, marveč smotra in cilja, ki bo po tej vojni ustvarjen, in težko je človeku umreti 100 m pred ciljem.

Od različnih strani so prišli ti moji prijatelji, po različnih potih. Niso se med seboj dogovarjali in razgovarjali, in vendar, kakšna čudovita skladnost je bila v njih vojno-političnem nazoru. Skladnost ne bi mogla biti večja, da so bili vsi neprestano pod vplivom ene in iste propagande. A nič podobnega, samo v velikih obrisih so vedeli za junaško borbo narodno-osvobodilne vojske Jugoslavije. In vedno znova sem se moral čuditi, kako izražajo spontano in samostojno v podrobnostih iste misli, ista čustva in isto hotenje, ki preveva Osvobodilno fronto. Ali ni to najboljši dokaz, da je pot pravice in resnice samo ena, in da mora vsak pošten človek reagirati samo na en način?

In moji prijatelji so mi pripovedovali o številnih Slovencih, raztresenih po svetu, ki vsi isto hočejo in čutijo, čeprav nimajo nikake možnosti se v podrobnosti informirati o položaju, čeprav so že leta takorekoč odrezani od domovine. Pripovedovali so mi o srečanju s primorskimi Slovenci v francoski Severni Afriki.

Zavezniki so jih osvobodili, ko so zasedli Sicilijo, Lampeduzo in Južno Italijo. Moj prijatelj je bil pretresen nad njih resnostjo in takorekoč obsedenostjo z eno samo mislijo: kadarkoli je prišel k njim, vedno so dejali znova: "Pogovarjajmo se o domovini." In pri vseh je moj prijatelj ugotovil samo eno željo: vrniti se čimpreje domov, v vrste partizanov in Narodne osvobodilne vojske, in biti zraven, ko bo zadan poslednji udarec nacifašističnemu tiranu.

Morda izraža naslednja anekdota najbolje duha, ki preveva vse te naše ljudi. Neki primorski očak je z malo skupino stal ves čas ob strani, ko se je moj prijatelj pogovarjal z drugimi Slovenci, potem pa ga je poklical ob stran in potihoma vprašal, če bi vedel še za kakšno posebno pot, da bi se čim preje mogel pridružiti partizanom in je na koncu dejal: "Ko pridemo domov, nas bojo babe kloftale. Rekle bodo: me smo se borile, vi ste pa med tem malto nosili."

Da, tako čutijo Slovenci, tako čuti ogromna večina vseh Jugoslovanov širom sveta, vsi, ki niso zapeljani ali pa v slabi veri. Kako to, da se še vedno najdejo doma ljudje, ki poznajo vso resnico, a jo zavestno potvarjajo in pošiljajo v svet poročila polna laži in klevet?

Dan pete zapovedi

Jerузalem. (ONA). — "Dan pete zapovedi" bodo obhajali širom Svete dežele po načrtu vodečih židovskih zavodov. Ta dan bo določen za počaščenje obeh staršev naenkrat, rajše nego na posebne dneve, kot je to navada v Združenih državah.

Dan, na katerega bo zapoved "Spoštuj očeta in mater" oficijelno obhajana, še ni bil določen, vendar pa bodo vse podrobnosti izdelali v Zavodu za otroke in mladino in datum bo oznanjen kmalu.

Ali ste naročeni na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

MIHAIL ARCIBAŠEV

SANIN

Poslovenil Stane Krašovec

(Nadaljevanje)

"Kaj pa molčiš?" je vprašal Sanin.

"To ni mogoče . . . To bi bilo podlo, jaz . . ."

"Prosim, pusti te čenče . . ." jo je nezadovoljen zavrnil Sanin.

Lida je zopet postrani uprla vanj svoje lepe oči, polne solz in skritih želj.

Sanin je molčal, pobral neko vejico, jo pregriznil in vrgel stran.

"Podlo, podlo . . ." je dejal; "tebe je tisto, kar sem povedal, strašno presenetilo . . . pa zakaj? Ne ti ne jaz ne moreva dati na to vprašanje jasnega odgovora . . . Če ga pa dava, ne bo to odgovor! Zločin! Kaj pa je zločin?

Kadar grozi materi pri porodu smrt, potem ni to, da razrežejo na kose, na štiri dele in stisnejo glavo z jeklenimi kleščami otroku, ki je še živ, ki že lahko zakriči — to ni zločin! . . . To je samo potrebno zlo! Če pa kdo prekine nezavestni fiziološki proces, nekaj, kar še ne biva, nekakšno kemično reakcijo — to je pa zločin, groza! . . . Grozá, čeprav bi bilo od tega prav tako neodvisno materino življenje, še več kot življenje, sreča! . . . Zakaj tako? — Nihče ne ve, vsi pa kriče 'bravo!" se je nasmehnil Sanin. "Eh, ljudje, ljudje . . . si ustvarjajo kar tako prikazni, pogoje, čudeže in trpe. Pa vpijejo: Biti človek je nekaj sijajnega, visokega, nedosegljivega! Človek je krona stvarstva, ki ji pa nikdar ni treba vladati, ampak ves čas trpi in se boji celo svoje lastne sence!"

Sanin je obmolknil.

"Sicer pa ne gre za to. Ti praviš "podlo". Ne vem . . . mogoče je. Ampak samo, če bi povedal o tvojem padcu Novikovu, bi on prenesel neusmiljeno dramo, mogoče bi se ustrelil, ljubiti te pa ne bi nehal. Kriv bo pa sam, ker se bo boril z istimi predsodki, ki vanje oficielno ne veruje. Če bi bil on v resnici pameten, ne bi prav nič upošteval tega, dasi si ti s kom spala — oprosti za grdi izraz! Ne tvoje telo ne tvoja duša nista postala od tega kaj slabša . . . Moj Bog, saj bi se on oženil na primer z vdovo! Gotovo ne gre tu za dejstvo, ampak za tisti dirindaj, ki se vrši v njegovi glavi. Ti pa . . . Če bi bilo človeku prirojeno ljubiti samo enkrat, potem bi se pri poizkusu ljubiti drugič — ne zgodilo nič, samo bolelo bi, bilo bi grdo in nepripravno. Tega pa ni. Vedno je enako prijetno in srečno. Če se ti zaljubiš v Novikova . . . Če se pa ne zaljubiš . . . potem odideva skupaj, Lidačka! Živeti je lahko povsod! . . ."

Lida je vzdihnila in skušala izdreti nekaj težkega iz svoje notranjosti.

"Morda bo pa v resnici zopet lepo . . . Novikov . . . ljubek je in izvrsten . . . tudi lep . . . Ne, da . . . ne vem . . ." je mislila.

"No, kaj bi bilo, če bi se utopila? Dobro in zlo ne bi utrpelo ne dobička ne zgube . . . Blato bi prevleklo tvoje nabreklo, ostudno truplo, potem bi te potegnili in pokopali . . . Nič drugega!"

Pred Lidinimi očmi se je odprla zelena, mrka globočina in v njej so se kakor kače počasi zvijale nekakšne polzke niti, trakovi, mehurji; hipoma je bilo strašno in zoprno.

"Ne, ne, nikoli . . . Rajši v sramoto, Novikova, karkoli, samo tega ne!" je mislila vsa bleda.

"Vidiš, kako si se zježila od strahu!" je s smehom rekel Sanin.

Lida se je v solzah nasmehnila in ta njen lastni smehljaj jo je ogrel, kakor da bi ji pokazal, da se še lahko smeje.

"Naj bo, kar hoče, jaz hočem živeti!" je mislila v strastnem in skoro zmagoslavnem navdušenju.

"No, vidiš," je rekel Sanin in sunkoma ter veselo vstal. "Nič ne more biti tako morečega kot misel na smrt, toda ako človek prenese tudi to in še vedno vidi in sliši življenje, naj živi! Kajne? . . . Torej daj tačico!"

Lida je iztegnila proti njemu roko in v njeni plašni, ženski kretnji se je zrcalila otroška hvaležnost.

"Torej takole . . . Krasno ročico imaš!"

Lida se je nasmehnila in molčala.

Nanjo je učinkovalo nekaj drugega kot Saninove besede. V njej sami je bilo ogromno, trdovratno in pogumno življenje. Minuta molka in slabosti ga je samo napela kakor struno. Še ena kretnja in struna bi se utrgala, toda te kretnje ni bilo in ona je samo še bolj ubrano in zveneče zazvenela drznosti, hrepenenja po življenju in brezskrbne moči. Z navdušenjem in z začudenjem, z neznano ji živahnostjo je Lida gledala in poslušala; vsa je srkala vase tisto mogočno življenje, ki se je razprostiralo naokrog, v solnčni luči, v travi zeleni, v vodi tekoči, ki so jo pronicali solnčni žarki, v smehljajočem se, mirnem bratovem obrazu in v sebi sami. Zdelo se ji je, kakor da bi šele zdaj prvič izpregledala in začela čutiti.

"Živeti!" je na vso moč in radostno kričalo v njej.

"No, dobro je," je rekel Sanin; "jaz ti pomagam v borbi v težkih urah, ti me pa za to poljubi, ker si krasotica!"

Lida se je molče nasmehnila; nasmeh je pa bil zagoneten kot smeh gozdne deklice. Sanin jo je prijel okrog pasu in čuteč, kako trepeče in se vije v njegovih mišičastih rokah prožno, toplo telo, jo je krepko in drzno pritisnil nase.

V Lidini duši se je vršilo nekaj nenavadnega, toda nepopisno prijetnega; vse je v njej živelo in je strastno hotelo še več življenja. Ne da bi premislila, se je počasi oklenila z rokami brata okrog vratu in napol zaprtih oči stisnila ustnice v poljub. Nepopisno se je čutila srečno, ko so jo dolgo in boleče poljubovale vroče Saninove ustnice. V tem trenutku se ni menila za to, kdo jo poljubuje, kot se ne briga cvetlica, ki jo greje solnce, za to, kdo jo greje.

"Kaj je zdaj z menoj?" je mislila v radostnem začudenju, "ah, da, zaradi nečesa sem se hotela utopiti . . . tako neumno . . . Čemu? . . . Ah, tako je lepo . . . no, še, še . . . še sama poljubljam . . . Ah, tako je lepo . . . in vseeno je, kdo . . . Samo da bi živela . . .

"No, vidiš," je rekel Sanin in jo spustil, "vse, kar je dobro, je dobro . . . in na nikogar se ni treba več ozirati!"

Lida si je počasi popravila lase in ga gledala s srečnim in nezmiselnim smehljajem. Sanin ji je dal solnčnik in rokavico; Lida se je najprej začudila, da druga manjka; ko se je pa spomnila, se je dolgo časa tiho smehljala ter se spominjala, kako ogromna in mrka se ji je zdela čisto brezpomembna utopiv rokavice.

"In tako je vse!" si je mislila, ko je šla z bratom po bregu in izpostavljala izbočene prsi vročemu, svetlemu solncu.

XX.

Novikov je lastnoročno odprl Saninu vrata in se nakremžil, ko ga je zagledal. Bilo mu je težko vse, kar ga je spomnilo na Lido in na tisto nerazumljivo lepo, kar se je kot tenka vaza razbilo v njegovi duši.

Sanin je to zapazil, vstopil je s pomirjevalno laskavim smehljajem na obrazu. V Novikovi sobi je bilo vse umazano in razkopano, kot da bi v njej divjal vihar in nametal po tleh papir, slamo in vsakovrstno šaro. V popolnem neredu so bile razmetane po postelji, po stolih in po odprtih omarinih predalih pisane knjige, perilo, orodje in kovčegi.

(Se nadaljuje.)

FATS FLY HIGH

Frank Hess, left, and Arthur Allbee, right, are filling the speed reducer of a propeller power unit with low temperature lubricating oil at the Propeller Plant of the Curtiss-Wright Corp., in Caldwell, N. J. This oil contains stearic acid, which is derived from inedible kitchen fat.

Dva moža

Jože Pahor

1.

(Slika iz slovensko-hrvaškega kmečkega upora leta 1573.)

Krčevito se je Ilija Gregorič držal železne mreže. Le opoldne je posvetil droban, navpičen žarek na okno njegove ječe. Ujeti ga je moral, ta žarek je bil njegova pomlad. On, ki je še nedavno imel vse Posavje od Susedgrada do Radeč v svoji pesti, je iskal skozi mrzlo železje košček modrega neba, komaj za dlan velik košček. Bo li videl še kdaj solnce kot svoboden človek? Bo li objel še kdaj veliko obzorje s svobodnim pogledom?

Na hodniku so udarili koraki, tuje, rezke besede so ukazovale. Ilija je skočil z okna, težka vrata so se odprla. Ostrmel je, pred njim je stal Gušetič.

—Ti, Miho? je vzkliknil. Je li res?

Svojim očem ni mogel verjeti. Njegov tovariš je bil. A dasi je prešlo komaj nekaj mesecev, odkar se nista videla, ga je le težko prepoznal v somraču celice. Gušetič je bil ves spremenjen, komaj senca nekdanjega moža. Široko je plahutala ohlapna obleka okrog visokega, shujšanega telesa.

—Prehladil sem se! je dejal Gušetič. Iz ječe v ječo, od Zagreba do Dunaja! V zimi, ki grize kakor volk in ki je ni konca!

Pogladil si je brado, ki mu je divje narasla, da je bil obraz še neznatnejši in strahotno koščen.

—Vem, je dejal Gregorič, šel sem enako pot. Brez tople hrane podnevi, brez odeje ponoči. Lačen, žejen, zasramovan in pretepan povrhu.

—Pretepan?

—Tebe niso tepli? Te niso mučili na vse načine? Kakor na zver so renčali name. Mari misliš, da sem jim molčal? Vračal sem z žolčem. Obtolčeno glavo sem imel, oteklo od udarcev, pa sem trgal verige, kadar so mi hoteli blizu. Zdivjal sem, ko so me tepli, in zbali so se me—

—Lahko tebi, ki si železen!

—Res je, ne mraz ne glad mi nista mogla blizu. Gnjev me je branil. Dal mi je moč, kadar se je vse zaklelo proti meni.

—Saj vidim! je dejal Gušetič. Tak si kot prvi dan, ko si dal ukaz za pohod. Tak si bil pod Brežicami, tak v Krškem, vedno. Trd, neupogljiv, če se svet ruši nate.

Ogledal se je okrog in sedel na štirioglat kamen sredi celice. Umolknil je in se zamislil, kakor da je čisto sam. Začuden ga je opazoval Gregorič.

—Kaj ti je? je vprašal iznenaden. Si morda bolan?

—Še vprašuješ? je odgovoril Gušetič. Izgubili smo igro! Ali res ne čutiš tega? Se ne zavedaš, kaj to pomeni?

—Ne prvič, ne zadnjič se ni to zgodilo!

—Tako? Ali ne vidiš, kako je z nama? Ne veš, kje sva?

Nevoljen se je Ilija obrnil, stopil k vratom in dvignil glavo. Prežal je, zdelo se mu je, da je nekaj zaškrtnilo.

—Kdo je prišel s teboj? je vprašal zloslutno.

—Straža.

—Nihče drugi?

—Nihče!

Ilija je poslušal dolgo. Njegova postava je zakrila vrata ter se je risala v poltemi kakor mogočen kip.

—Sama sva! je spregovoril naposled. Nenavadno, da so naju zaprli skupaj!

Gušetič je zakašljal, odgovoril ni.

—Zakaj molčiš? je vprašal Ilija. Toliko časa se nisva videla! Kako, da nimaš niti besede?

—Ali tebi res vse to nič ni? se je zdramil Gušetič. To, da smo poraženi? Saj si videl na svoje oči! Kakor snopovje so obležali pri Sv. Petru pod Gorami! Pri Mokricah, v Krškem, pod Stubico in drugod, povsod mrtvi, na tisoče! Kdor ni obležal, je bil zajet. Drevje se je upogibalo pod obešenimi! Strašno! In potem so gorele vasi! Nad glavami otrok, žena in starcev! Koliko so siromaki pretrpeli, ali si moreš samo misliti vso strahoto, vse gorje?

—Čemu mi to pripoveduješ? se je zganil Ilija.

—Nas kolnejo, ki smo vodili vstajo!

—Kdo nas kolne? je zrasel Gregorič in stopil pred prijatelja.

—Kdor danes trpi!

—In midva ne trpiva?

Gušetič je molčal, mrko si je Ilija grizel brke.

—Ne trpiva? je ponovil nestrpno.

—Izdana sva bila! To se pravi, da sva kriva pred gospodo in pred ljudstvom!

—Ni res! je kriknil Ilija in stisnil pest. Judež se je bil polakomnil plačila! Če je še živ, ne uide vrvi. Prej bo dal glavo, kakor midva!

Gregoričev obraz je bil trpek, jeza se mu je utrinjala v očeh.

—Čuj, prijatelj! je spregovoril po premolku. Je li so te nalašč poslali k meni?

—Nalašč? se je začudil Gušetič. Čemu neki?

—Čemu? Da se poigrajo z nama! Pred najino smrtjo! Kruto se zna zabavati gospoda!

—Pred najino smrtjo, si dejal?

—Si se ustrašil te besede? je vprašal Ilija.

—Saj bi naju že lahko usmrtili! Vse ječe so polne, v Novem mestu, v Ljubljani, v Celju in drugod. In povsod je bila nagla sodba! Pasanec in Gubec sta tudi mrtva. Padla sta takoj po izgubljeni bitki. Ali nisva midva ušla smrti v najnevarnejši uri?

—Ti upaš? je ostrmel Gregorič.

—Upam! je dahnil Gušetič.

—Pričakuješ usmiljenja? Od onih, ki so bili razpisali nagrade na naše glave?

Gušetič je hotel odgovoriti, a ga je ustavil kašelj.

—Ali ne veš, da ne morejo mirno spati, dokler sva midva živa?

Gušetič se je ozrl v prijatelja. Strah je vzdrhtel v njegovih očeh.

—Ti misliš na smrt? je vprašal tiho.

—Midva sva že sojena!

Ilija je stopil k oknu in zrl za žarkom, ki je lezel ob železju navzgor. V celici je bilo tiho, da se je čul težki Gušetičev dih.

—Čuj, prijatelj! je spregovoril Ilija. Pred sodniki si že bil in ničesar mi ne poveš o tem! Zakaj molčiš?

—Kako to veš, se je začudil Gušetič.

—Iskrico upanja so ti prižgali! Miho! Govoriva si iz oči v oči! Naravnost! Tako, kot sva govorila, ko sva se dvignila proti grajskim! Ali ti ni postalo tesno pri srcu, ko so te vrgli v mojo celico?

Gušetič je strmel pred se.

—Molčiš? Vidiš, kako sem uganil! Ti nisi poveljeval trumam kakor jaz, ti nisi vodil naskokov, ti nisi ukazoval vasem, naj vstanejo in se nam pridružijo! Med tvojo in mojo krivdo je razlika, velika razlika! In te razlike—ni bilo več, ko si prestopil moj prag!

—Zakaj me žališ, Ilija? Vem dobro, tam doli niso prizanesli nobena kazen ni bila prekruta. Tu—tu ni tako! Tehtajo. Tu je pravica bliže . . .

—Pravica, si rekel?

Bridko se je nasmehnil Gregorič.

(Dalje prihodnjič.)

KUHARSKA KNJIGA:

Recipes of All Nations

RECEPTI VSEH NARODOV

NOVA IZDAJA STANE SEDAJ $2.50

Knjiga je trdo vezana in ima 821 strani

Recepti so napisani v angleškem jeziku; ponekod pa so tudi v jeziku naroda, ki mu je kaka jed posebno v navadi.

Ta knjiga je nekaj posebnega za one, ki se zanimajo za kuhanje in se hočejo v njem čimbolj izvežbati in izpopolniti.

Naročite pri

KNJIGARNI SLOVENIC PUBLISHING CO.

216 West 18th Street New York 11, N. Y.

Razni mali oglasi

POTREBUJEMO DELAVCE

Machine Shop Hel

VOJNO POTREBNO DELO
DOBRA ZAČETNA PLAČA
Dobra bodočnost in
STALNO DELO

PRECISION PARTS MFG. CO.
2807 So. Michigan Ave

OPERATORJI

za šivalne stroje n

gonilno silo

Robljenje, skončavanje. Stroji z en ali dvema iglama. Stalno. Dob plača. Moderna, čista tovarna. Id alno delavno stanje. Izkušenost n potrebna. Mi vas naučimo in ob nem plačamo.

M. SNOWER & CO

361 Chestnut St.

Razni mali oglasi

STALNO DELO

"Lathe" mehaniki v mali delavnici.
2944 W. Lake St.—prvo nadstr.

MOŠKE POTREBUJEMO ZA TISKARSKE PLATE INDUSTRIJO

Vlivarje voska v elektrotype oddelku.
Pribijalce plat
Operatorje za odtisk prufov
Zavijalce v odpošiljatelskem oddelku.
Moške, ki poznajo mesto, za določitev dovažanja s truki in raznašalce.
Dobra plača, stalno delo.

PONTIAC
812 W. Van Buren St.

"PETS PIGEON"—HRANA

Predvojne vrste tekmujoča hran z maple grahom, vetch, flint koru ali American #2 rumena koru
Poljski grah, $15.00 sto funtov
$5.00—25 funtov.
Plačate in odnesete.

Albert Angel Jr. Co.
5814 So. Western Ave.
HEMLOCK 9845

V Prosveti so dnevne svetov ne in delavske vesti. Ali ji čitate vsak dan?

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih . . . . . .

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. . . . Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
. . . . Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue - - Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane $6.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani že plačajo pri asesmentu $1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado	$6.00	Za Chicago in okolico je	$7.50
1 tednik in	4.80	1 tednik in	6.30
2 tednika in	3.60	2 tednika in	5.10
3 tednike in	2.40	3 tednike in	3.90
4 tednike in	1.20	4 tednike in	2.70
5 tednikov in	nič	5 tednikov in	1.50
Za Evropo je		$9.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ,
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto $ .....

1. Ime ..... Čl. društva št. .....

Naslov .....

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2. ..... Čl. društva št. .....
3. ..... Čl. društva št. .....
4. ..... Čl. društva št. .....
5. ..... Čl. društva št. .....

Mesto ..... Država .....

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐